

ГАРАНТУВАННЯ ПРОЗОРОСТІ ЗАХОДІВ ЩОДО РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Визначено зміст системи охорони здоров'я у розвитку рекреаційної сфери. Обґрунтовано умови переходу до ринку недержавні форми власності в складових сфери рекреаційного обслуговування.

Ключові слова: державне управління, навколишнє середовище, організаційна структура, охорона здоров'я, рекреаційне обслуговування, рекреаційно-туристичні послуги.

Определено содержание системы охраны здоровья в развитии рекреационной сферы. Обоснованы условия перехода к рынку негосударственных форм собственности в системе рекреационного обслуживания.

Ключевые слова: государственное управление, окружающая среда, организационная структура, охрана здоровья, рекреационное обслуживание, рекреационно-туристические услуги.

The content of health care in the development of recreational areas. Proved the transition to a market in a private sector component of recreational services.

Key words: State administration, environment, organizational structure, health protection, service, recreation services.

Вступ. Зміна соціально-політичної ситуації та економічних умов в Україні в 1991 р. визначили необхідність створення нової організаційної структури управління сферою рекреаційного обслуговування з боку держави. Складність ситуації в цій сфері у Карпатському регіоні була зумовлена тим, що, по-перше, поглиблювалася кризова ситуація в економіці України, по-друге, управління майном курортних підприємств перейшло до окремих лінійних структур із чіткою вертикальною ієрархією і, по-третє, в умовах переходу до ринку активно розвивалися недержавні форми власності в складових сфери рекреаційного обслуговування без урахування комплексності створення такого товару, як рекреаційно-туристичні послуги.

Як наслідок, усе це негативно позначилося на сфері рекреаційного обслуговування в Карпатському регіоні і призвело до ситуації, для якої характерними стали: відсутність системності в управлінні й комплексності в розвитку складових згаданої сфери; нераціональне використання рекреаційних ресурсів; надмірне забруднення навколишнього середовища; невідповідність розвитку рекреаційних підприємств як основного елемента сфери рекреаційного обслуговування та інфраструктури рекреації; централізоване планування обсягів рекреаційно-туристичних послуг без урахування реальних потреб як їх виробників, так і споживачів; відсутність економічних стимулів для подальшого розширення обсягів

послуг, що надаються, їх видів та якості; жорстке адміністрування і втручання у внутрішньогосподарську діяльність рекреаційних підприємств; соціальна незахищеність широких верств населення при формуванні цін на рекреаційно-туристичні послуги.

Аналіз останніх наукових досліджень. Розвиток економічних досліджень щодо політики рекреаційного природокористування продовжується у напрямках пошуку шляхів підвищення ефективності використання і охорони природних рекреаційних ресурсів. У роботах Галушкіної Т. П., Дідик Я. М., Євдокіменка В. К., Єлосіної О. М., Живицького О. П., Жука П. В., Ковалю Я. В., Кравціва В. С., Мацоли В. С., Павлова В. І., Черчика Л. М., Шмагіної В. В. та інших науковців вивчаються економічні інструменти екологічної політики та їх вплив на рекреаційне природокористування.

Постановка завдань:

- визначити зміст системи охорони здоров'я у розвитку рекреаційної сфери;
- обґрунтувати умови переходу до ринку недержавні форми власності в складових сфери рекреаційного обслуговування.

Виклад основного матеріалу. Ст. 1 Конституції України визначено, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною і правовою державою [6].

Основи законодавства України про охорону здоров'я розглядають охорону здоров'я як

«систему заходів, спрямованих на забезпечення збереження і розвитку фізіологічних та психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій тривалості життя» [8, с. 100].

Серед основних підсистем (галузей) сфери охорони здоров'я, як відомо, виділяють такі: лікувально-профілактичну допомогу, охорону здоров'я матері і дитини, санітарно-епідеміологічну службу, а також медикаментозну допомогу, медико-соціальну експертизу, медичну освіту та науку, санаторно-курортну допомогу тощо.

Автор поділяє думки укладачів навчального посібника «Українські реалії соціальної держави», по-перше, про те, що ідейна основа соціальної держави походить від уявлень античних мислителів про ідеальний державний устрій, що забезпечує загальне благо для всіх громадян, а її практичне формування відображає об'єктивний процес зростання соціальної ролі держави в регулюванні суспільних відносин в індустріальному і постіндустріальному суспільствах. А, по-друге, надзвичайно привабливою представляється твердження авторів вказаного вище видання, що саме конституційний припис щодо соціальної держави, може стати тією національною ідеєю навколо якої зможуть об'єднатися всі громадяни України [2].

Ключовим ресурсом соціальної держави, як відомо, є соціальна політика, яку розглядають як сукупність теоретичних принципів і практичних заходів, що розробляються та реалізуються державними і недержавними органами, організаціями й установами, які спрямовані на забезпечення необхідних умов життєдіяльності, задоволення соціальних потреб населення, створення в суспільстві сприятливого соціального клімату [2].

Серед основних напрямів і пріоритетів соціальної політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства слід виокремити реформування системи охорони здоров'я населення з метою забезпечення доступності медичної та медико-санітарної допомоги, санітарно-епідеміологічного добробуту населення, здійснення моніторингу стану здоров'я населення, поєднання (збереження основних позицій) державної системи охорони здоров'я і створення ринку медичних послуг, упровадження страхової медицини тощо.

Сьогодні з особливою гостротою постає проблема поглибленого дослідження сутності та змісту системи охорони здоров'я як важливої складової соціальної політики держави у контексті спрямованості останньої на формування соціальної безпеки людини і суспільства.

Аналіз останніх наукових досліджень українських авторів та окремих нормативно-правових документів свідчить про значну увагу науковців до проблеми соціальної політики [2; 4] і демонструє наміри керівництва держави та галузі сформувати нову парадигму державної політики України у сфері охорони здоров'я.

Філософська думка визначає розвиток як характеристику якісних змін об'єкта, появи у нього нових прогресивних властивостей разом із трансформацією його внутрішніх та зовнішніх зв'язків, а також структури. Виражаючи, насамперед, процеси прогресивних змін, розвиток передбачає збереження системної якості об'єктів, що розвиваються [3, с. 3].

Ґрунтуючись на викладеному вище, розвиток соціальної сфери можна уявити як процес збільшення її можливостей щодо забезпечення потреб та задоволення запитів населення. Вже цитований вище В. О. Гусев підкреслює, що задоволення зростаючих потреб соціуму (як сукупності індивідів) за умов забезпечення економічної ефективності та доцільності є одним із імперативів розвитку соціально-економічних систем [3, с. 3].

Не можна не погодитися з думкою О. Г. Розметової про те, що дедалі більшого значення для розвитку соціальної сфери в Україні набуває курортно-оздоровча й туристична галузі зокрема та рекреаційна діяльність у цілому. Адже пріоритетний розвиток зазначених сфер діяльності є важливим чинником підвищення якості життя в Україні, створення додаткових робочих місць, поповнення валютних запасів та підвищення її авторитету на міжнародній арені [9].

Автор вважає, що державну рекреаційну політику слід розглядати як систему поглядів, заходів і методів соціального, економічного, політичного, правового, екологічного та культурного характеру, що здійснюються державними органами влади у сфері рекреаційної діяльності з метою її регулювання, координації та створення відповідних умов для подальшого економічного розвитку [1]. Рекреаційну ж діяльність слід розуміти як комплексну систему, що включає організацію та безпосереднє надання громадянам рекреаційних послуг.

Сучасні тенденції в розвитку споживання, що супроводжуються підвищенням добробуту та зміною структури споживчих пріоритетів, характеризується різким зростанням ролі послуг у системі потреб людини. Такий стан обумовлений, по-перше, високим рівнем розвитку сфери матеріального виробництва, завдяки чому досягається повне товарне забезпечення населення при зменшенні кількості зайнятих у цій сфері. По-друге, суттєвим моментом розширення сфери послуг є нове уявлення про зміст складових якості та рівня життя (здоров'я, харчування, житло, домашнє майно, включаючи одяг і взуття, культурне забезпечення, умови праці, умови відпочинку, соціальне забезпечення, соціально-побутові умови тощо). Людство все більше усвідомлює міру своєї людської гідності, додаючи вузько матеріальні підходи до визначення умов життя.

Скориставшись твердженням С. Ю. Цюхля щодо його розуміння рекреації як такої, що завжди має соціальні орієнтири, а обов'язковими

складовими – вільний від трудової діяльності час, культурно-пізнавальна мета й оздоровлення [10] та підходом Н. В. Даций і С. О. Корецької до характеристики соціальних послуг як специфічного товару, робимо висновок про те, що найважливішими ознаками послуг рекреаційної сфери є наступні [4]:

– *невідчутність*. Послуги рекреаційної сфери не мають матеріальної форми і не доступні для органів чуття. Якість послуги визначається не стільки формою або процесом її надання, скільки комплексним синергетичним ефектом трансформації цієї послуги у фізичний і духовний потенціал особистості;

– *невіддільність послуги від джерела її утворення*. У рамках взаємодії «суб'єкт – суб'єкт» кожна установа санаторно-курортної системи, зокрема, та рекреаційної сфери в цілому відрізняється особливою специфічністю та неповторністю, що, у свою чергу, унеможливає надання даних послуг за її межами;

– *мінливість*. Аналізовані нами послуги зазнають відчутного впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, тому кожна така послуга по-своєму унікальна і неповторна, її практично неможливо продублювати. Це вимагає від організації рекреаційної сфери дотримання соціальних стандартів послуги, приведення її у відповідність із потребами ринку, постійного контролю і моніторингу;

– *незбереженість*. Процес досягнення бажаного ефекту від наданої рекреаційної послуги переривається у міру досягнення результату. Для цього необхідний порівняно невеликий проміжок часу. Результат придбання матеріального продукту, на відміну від послуги, в часі значно пролонгований;

– *відсутність права власності*. На відміну від товару, рекреаційна послуга не може бути об'єктом власності внаслідок відсутності матеріальної форми та інших, характерних для неї рис і властивостей;

– *складність нормування*. «Соціальною нормою» можна вважати такий обсяг і таку якість рекреаційної послуги, які б давали споживачу можливість максимально задовольнити свої потреби. Однак нормування рекреаційних послуг має дуже суб'єктивний характер і залежить від рівня дисципліни, прагнення й бажання учасників соціальних відносин відповідати вимогам суспільства та ринку.

Ще однією особливістю рекреаційної сфери Карпатського регіону є те, що тут активно розвиваються нові форми власності в досліджуваній галузі. Це, зокрема, приватні оздоровчі заклади, акціонерні, спільні та малі підприємства, серед яких важливе місце належить «сільській» рекреації.

Посилення конкуренції між рекреаційними підприємствами різних форм власності активізує їх діяльність, стимулює підвищення якості рекреаційних послуг і, як результат, сприяє покращенню здоров'я відпочиваючих.

Власний практичний досвід роботи автора даного дослідження та результати наукового пошуку О. І. Черниш [11] переконують у тому, що рекреаційна діяльність, у процесі якої відбувається надання таких соціально значимих послуг населенню, як медична послуга, сьогодні характеризується наявністю низки важливих проблем, що вимагають прийняття принципових рішень з боку держави. Передусім, сказане вище зумовлюється тим, що, на думку автора, існує гостра потреба у розробці нормативно-правових актів, які б стали підставою для розширення мережі санаторно-курортних закладів для літніх людей. Адже інвестиції в людину, у розширення її потенціалу набувають стратегічного значення, а соціальний капітал, як відомо, є фундаментом економічного й політичного розвитку держави.

Тільки за умови реалізації права кожної людини на гідний життєвий рівень з'явиться можливість активізувати відтворення населення в Україні [7].

Грунтуючись на викладеному вище, можна стверджувати, що для подальшого розвитку рекреаційної сфери Карпатського регіону України, необхідно:

– удосконалити нормативно-правову базу з регулювання діяльності рекреаційної сфери;

– враховувати вплив бюджетного регулювання як важливого інструментарію на інвестиційні процеси в рекреаційній сфері;

– забезпечити високий рівень поінформованості населення України про можливість отримання на її базі якісних рекреаційних послуг;

– гарантувати повну прозорість здійснення всіх заходів щодо діяльності та розвитку рекреаційної сфери.

Універсальний словник-енциклопедія (УСЕ) визначає регіон як умовно виділений простір, який відрізняється від прилеглої території природними або набутими властивостями; розрізняють фізико-географічні та економічні регіони.

Під «регіоном» варто розуміти територіально-спеціалізовану частину народного господарства країни, що характеризується єдністю і цілісністю відтворюваного потенціалу [5].

Автор поділяє думку укладачів навчального посібника «Управління розвитком регіону», які на основі системного аналізу великої кількості тлумачень поняття «регіон» і дослідження різних підходів до визначення вказаного терміна та його структури, роблять висновок про те, що регіон є не тільки підсистемою соціально-економічного комплексу країни, а й відносно самостійною частиною із закінченим циклом відтворення, особливими формами прояву стадій відтворення й специфічними особливостями соціальних і економічних процесів. Регіон – це складна система, що включає такі структурні елементи, як природне середовище (фактори природного або природно-антропогенного походження, що мають властивості самопідтримки й саморегуляції без постійного коригувального впливу на людину або

людські колективи; енергетичний стан, склад і динаміку атмосфери й гідросфери; склад і структуру землі, ґрунту й надр; вигляд і склад біологічної частини екологічних систем (рослинності, тваринного світу й мікробного середовища) та їхніх комплексів, щільність населення й взаємовплив самих людей як біологічний фактор) та виробничу й соціальну сфери. Населення – найбільш динамічна складова частина природно-господарського комплексу.

Основним об'єктом національних інтересів передових країн світу є Людина – як головна продуктивна суспільна сила. А можливості людини визначаються насамперед рівнем її життя.

Висновки. Таким чином, у системі цінностей, якими дорожить будь-яка цивілізована нація, особливе місце посідає здоров'я. Як з погляду формування окремої людської біографії, так і на рівні розвитку суспільства важко знайти інший феномен, якому здоров'я поступалося б за своєю роллю, глибинним внутрішнім значенням і впливом на різні сторони життєдіяльності. З-поміж інших, властивостей-спроможностей індивіда

здоров'я вирізняється тим, що воно не лише є найвищою індивідуальною цінністю, а й значною мірою визначає розвиток і реалізацію всього комплексу інших властивостей-здібностей людей і становить першооснову для поліпшення, видозміни, вдосконалення цих різноманітних якісних характеристик людини.

Рівень життя, як відомо, це система кількісних і якісних показників загального споживання населенням природних, матеріальних і духовних благ, ступінь задоволення потреб у цих благах на даному етапі розвитку суспільного виробництва й виробничих відносин. Рівень життя відображає добробут населення й характеризується обсягом реалізованих доходів на душу населення, рівнем і структурою споживання товарів та послуг, рівнем і динамікою цін на основні предмети споживання й види послуг, тривалістю робочого й вільного часу, можливістю рекреації, житловими умовами й послугами природного середовища, рівнем освіти, медичного обслуговування, здоров'я, середньою тривалістю життя, а також можливістю задоволення інших потреб людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаман П. І. Формування регіональної політики освоєння рекреаційного потенціалу Карпат / П. І. Гаман // Стратегія забезпечення сталого розвитку України // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 20 травня 2008 р. – У трьох частинах / РВПС України НАН України. – К. : РВПС України НАН України, 2008. – Ч. 2. – С. 70-71.
2. Гошовська В. А. Українські реалії соціальної держави : навч. посіб. / В. А. Гошовська, Л. І. Ільчук / [за заг. ред. В. А. Гошовської]. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 96 с.
3. Гусев В. О. Державна інноваційна політика як засіб розвитку національної економіки : навч. Посіб / В. О. Гусев. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 60 с.
4. Дацій Н. В. Соціальні засади інвестування національної економіки : монографія / Н. В. Дацій, Корецька С. О. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. – 328 с.
5. Добрынин А. И. Региональные пропорции воспроизводства / А. И. Добрынин. – М., 1987. – С. 15.
6. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К.: Юрінком, 1996.
7. Мерзляк А. В. Механізми ефективного державного управління демографічним розвитком регіону / А. В. Мерзляк, Г. О. Михайлова, С. П. Михайлов // Держава та регіони, 2005. – № 1. – С. 75-78.
8. Панорама охорони здоров'я населення України / [А. В. Підаєв, О. Ф. Возіанов, В. Ф. Москаленко та ін.] – К. : Здоров'я, 2003. – 396 с.
9. Розметова О. Г. Важелі прямого державного впливу на розвиток курортно-оздоровчої та туристичної сфер / О. Г. Розметова // Економіка та держава, 2008. – № 1. – С. 83- 85.
10. Цьохла С. Ю. Сутність соціально орієнтованої рекреаційної діяльності й проблеми її розвитку / С. Ю. Цьохла // Економіка та держава. – 2008. – № 1. – С. 21-23.
11. Черниш О. І. Теоретико-методологічні засади формування нових механізмів державного регулювання в сфері соціально значимих послуг : автореф. дис. д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / О. І. Черниш. – Донецьк, 2006. – 39 с.

Рецензенти: Антонова Л. В. – д.держ.упр., професор;
Дацій О. В. – д.е.н., професор

© Марінов М. М., 2012

Стаття надійшла до редколегії 09.12.2011 р.